

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Kjerlighedens Gjerninger

Citation: Kierkegaard, Søren: "Kjerlighedens Gjerninger", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 9*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2004 , s. 161.
Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-kg-txt-shoot-idf94547f7-f9f0-4900-a58c-b451708e0c02.pdf> (tilgået 31. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 9

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

X

Den Kjerlighedens Gjerning at anprise Kjerlighed

»At sige det er ingen Kunst, men at gjøre det.« Dette er en ordsproglig Bemærkning, som ogsaa er ganske sand, naar man da fornuftigviis undtager de Tilfælde og Forhold, hvor Kunsten virkelig er »at sige det«. Thi det var jo dog besynderligt, om Nogen vilde negte, at Digterens Kunst netop er »at sige det«, da dog vel ikke Enhver kan sige *Det*, som Digteren siger *saaledes*, at han netop derved viser sig at være Digter. Tildeels gjælder dette ogsaa om Talerens Kunst.

Men i Henseende til Kjerlighed gjælder det hverken tildeels eller ganske, at Kunsten er at sige det, eller at det at kunne sige det paa nogen Maade væsentligen er betinget ved Begavethedens Tilfældighed. Just derfor er det saa opbyggeligt at tale om Kjerlighed, fordi man bestandig maa betænke og sige til sig selv: »det kan Enhver, eller det burde Enhver kunne« – medens det var en underlig Tale, at Enhver er eller kunde være Digter. Kjerligheden, som overvinder alle Forskjelligheder, som løser alle Baand for at binde Alle i Kjerlighedens, maa naturligviis kjerligt passe paa, at her ikke pludseligen en egen Art Forskjellighed splidagtig gjør sig gjeldende.

Fordi dette forholder sig saaledes, fordi det ingen »Kunst« er at anprise Kjerlighed, just derfor er det en Gjerning at gjøre det; thi »Kunst« forholder sig til Begavethedens Tilfældighed, Gjerning forholder sig til det Almene-Menneskelige. Saa kan da Ordsproget paa en egen Maade finde sin Anvendelse. Hvis saaledes En i en flygtig henkastet Bemærkning, i et Hastværks-Forslag (hvilket især synes at behage disse Tider) vilde sige, »det var godt om Nogen paatog sig at anprise Kjerlighed,« saa maatte man svare, »at sige det er ingen Kunst, men at gjøre det« – og det uagtet »at gjøre det« i denne Forbindelse vilde betyde at sige det, hvad der dog, som viist er blevet, i Forhold til Kjerlighed ingen Kunst er: saa det altsaa er Kunsten og dog ingen Kunst, men en Gjerning. Gjerningen er da at paatage sig Arbeidet ved at udføre en saadan Anprisning af Kjerlighed, hvortil baade kræves Tid og Flid. Dersom det var en Kunst at anprise Kjerlighed var Forholdet ikke saaledes. Thi i Forholdet til en Kunst er det sandeligen ikke Enhver givet at øve den, selv om han vil anvende Tiden og Fliden, vil paatage sig Arbeidet. Kjerlighed derimod, o, den er ikke som Kunsten, misundelig paa sig selv, og derfor kun Faa skjenket. Enhver, der vil have Kjerlighed, ham gives den, og vil han paatage sig Arbeidet med at anprise den, da skal det ogsaa lykkes ham.

Saa lad os da nu betragte

Den Kjerlighedens Gjerning at anprise Kjerlighed.

Det er en Gjerning, og naturligviis en Gjerning af Kjerlighed, thi det kan kun gjøres i Kjerlighed, nærmere bestemt i Sandhedskjerlighed. Vi ville nu stræbe at tydeliggjøre, hvorledes denne Gjerning maa udføres.

*Den Gjerning at anprise Kjerlighed maa **indefter** gjøres i Selvfornegtelse.*

Naar det at anprise Kjerlighed skal gjøres tilgavns, da maa man i lang Tid holde ud at tænke een Tanke, holde det ud med den, aandeligt forstaaet, strengeste Afholdenhed i Forhold til alt Ueensartet, Fremmed, Uvedkommende, Forstyrrende, holde det ud med den punktligste og lydigste Forsagelse af enhver anden Tanke. Men dette er meget anstrengende. Ad den Vei at gaae fra Mening og Sammenhæng, fra Forstanden er let nok; og det vil ogsaa blive Tilfældet, hvis det Ene, som beskæftiger, er en enkelt endelig Forestilling, ikke een uendelig Tanke. Men er det ogsaa, hvad der frelser og bevarer Forstanden, een Tanke, det er dog meget anstrengende. At tænke een Tanke, altsaa, med Retningen indefter bort fra al Adspredelse, i Stigen fra Maaned til Maaned at gjøre den Haand stærkere og stærkere, der strammer Tænkningens Streng, og saa, fra den anden Side, i Stigen at lære bestandigt lydligere, bestandigt ydmygere at gjøre den Haand lettere og smidigere i Leddet, den Haand, med hvilken der hvert Secund, hvis fornødent skulde gjøres, kan et Øieblik mindskes og lindres ved Stramningen, altsaa med stigende Lidenskab at gribe fastere og fastere, sikkrere og sikkrere, og med voxende Ydmyghed at kunne, hvis et Øieblik fornødent gjordes, give lettere og lettere Slip: det er meget anstrengende. Og dog kan det ikke blive skjult for En, at dette er det Fornødne, ei heller kan det blive skjult for En, om man gjør det; thi naar man kun tænker een Tanke er Retningen indefter.

Eet er det jo at tænke saaledes, at Ens Opmærksomhed bestandigt blot er udefter, i Retning af Gjenstanden, som er noget Udvortes; et Andet at være saaledes vendt i at tænke, at man bestandigt i hvert Øieblik bliver sig selv bevidst, sig sin Tilstand under Tænkningen bevidst, eller hvorledes det gaaer til i En selv under Tænkningen. Men kun det Sidste er væsentligen at tænke, det er nemlig Gjennemsigtighed; det første er en uklar Tænkning, der lider af den Modsigelse, at Det, der tænkende klarer Andet, selv i sidste Grund er uklart. En saadan Tænker forklarer ved sin Tænkning Andet, og see, han forstaaer sig ikke selv; han gjør i Retningen udefter mod Gjenstanden maaskee en meget grundig Brug af sine naturlige Evner, men i Retningen indefter en meget overfladisk, og derfor bliver al hans Tænkning, hvor grundig den end synes, dog i Grunden overfladisk. Men naar Gjenstanden for Ens Tænkning er i udvortes Forstand vidtløftig, eller naar man forvandler Det, hvorover man tænker, til en lærd Gjenstand, eller naar man springer fra een Gjenstand til en anden: saa opdager man ikke denne sidste Mislighed: at der til Grund for al Klarheden ligger en Uklarhed, istedetfor, at sand Klarhed kun kan være i Gjennemsigtighed. Naar man derimod kun tænker een Tanke, saa har man ingen udvortes Gjenstand, saa har man Retningen indefter i Selvfordybelse, saa maa man gjøre Opdagelsen betræffende sin egen indre Tilstand; og denne Opdagelse er først meget ydmygende. Det forholder sig ikke paa samme Maade med Menneske-Aandens Kræfter, som med Legemets Kræfter. Dersom En arbejder over sine legemlige Kræfter, ja, saa er han sprengt, og dermed er Intet vundet. Men dersom En ikke, just ved at vælge Retningen indefter, overarbejder sin Aands Kræfter som saadanne, saa opdager han slet ikke, eller han opdager ikke i dybere Forstand, at Gud er til; og naar saa er, har han jo tabt det Vigtigste, eller det Vigtigste er væsentligen undgaaet ham. I Legemets Kraft som saadan ligger der nemlig intet Selvisk, men i Menneske-Aanden som saadan ligger der en Selviskhed, der maa knækkes, hvis Guds-Forholdet i Sandhed skal vindes. Dette maa nu Den, som kun tænker een Tanke, erfare, han maa opleve, at den Standsning indtræder, hvori det er som fratoges Alt ham, han maa forsøge den Livsfare, i hvilken det gjælder om at tabe Livet for at vinde det. Det er ad den Vei han skal frem, hvis han skal bringe noget Dybere for Dagen; springer han fra i denne Vanskelighed, saa bliver hans Tænkning overfladisk – uagtet det jo rigtignok i disse kløgtige Tider er blevet antaget saadan mellem Mand og Mand, uden dog at spørge sig for hos Gud eller det Evige, at saadan Anstrengelse behøves ikke, ja, at den er Overspændthed. Nu, det forstaaer sig, den behøves heller ikke for at have det mageligt i et tankeløst Liv, eller for at tilfredsstille sine Samtidige ved den beundrede Fuldenndhed, der til Punkt og Prikke er ganske som alle de Andre. Men vist er det alligevel, uden at forsøges i denne Vanskelighed og uden denne Anstrengelse bliver Ens Tænkning overfladisk. Thi aandelig forstaaet gjælder det, at just da, naar et Menneske har overarbejdet sin Aands Kraft som saadan, da og først da kan han blive et Redskab; han vil fra det Øieblik af, hvis han oprigtigt og troende holder ud, faae de bedste Kræfter; men det er ikke hans egne, han har dem i *Selvfornegtelse*. – O, jeg veed ikke til hvem jeg taler betræffende Dette, hvorvidt der er Nogen, som bekymres om Sligt; men dette veed jeg, at der har levet Saadanne, og dette veed jeg, at netop De, der tilgavns have anpriist Kjerlighed, have været velbefarne og heelbefarne Folk i disse nu tildeels næsten ubekjendte Farvande. Og for dem kan jeg jo skrive, trøstende mig ved det skønne Ord: »Skriv!« »For hvem?« »For de Afdøde, for dem, Du har elsket i en Fortid!« – og i at elske dem vil jeg jo ogsaa træffe sammen med de Kjereste blandt de Medlevende.

Naar man kun tænker een Tanke, maa man i Forhold til det at tænke opdage Selvfornegtelsen, og det er Selvfornegtelsen, der opdager, at Gud er til. Just dette bliver nu Modsigelsen i Salighed og i Forfærdelse: at have en Almægtig til sin Medarbejder. Thi en Almægtig kan ikke være Din, et Menneskes, Medarbejder, uden at dette betyder, at Du slet Intet formaaer; og paa den anden Side, naar han er Din Medhjælper, saa kan Du formaae Alt. Det Anstrengende er, at det er en Modsigelse eller paa een Gang, saa Du ikke oplever det Ene idag det Andet imorgen; og det Anstrengende er, at denne Modsigelse ikke er Noget, som Du engang imellem maa blive Dig bevidst, men er Noget, som Du i ethvert Øieblik maa blive Dig bevidst. I samme Øieblik det er, som formaaede Du Alt – og en selvisk Tanke vil snige sig frem, som var det Dig, der formaaede det, i samme Øieblik kan Alt være tabt for Dig; og i samme Øieblik som den selviske Tanke overgiver sig, kan Du igjen have Alt. Men Gud sees ikke; og altsaa idet Gud bruger dette Redskab, hvortil Mennesket gjorde sig selv i Selvfornegtelse, saa seer det ud, som var det Redskabet, der formaaede Alt, og det frister Redskabet selv at forstaae det saaledes – indtil han saa igjen Intet formaaer. Vanskeligt nok at arbeide sammen med et andet Menneske, o, men at arbeide sammen med den Almægtige! Ja, det er let nok i en vis Forstand; thi hvad formaaer han ikke, saa kan jeg jo lade ham gjøre det. Vanskeligheden er derfor just, at jeg skal arbeide med, om ikke ved Andet saa ved bestandigt at forstaae, at jeg slet Intet formaaer, hvad ikke forstaaes een Gang for alle. Og dette er vanskeligt at forstaae, at forstaae det ikke i det Øieblik, da man virkeligen Intet formaaer, naar man er syg, uoplagt, men at forstaae det i det Øieblik, da man tilsyneladende formaaer Alt. O, der er dog Intet saa hurtigt som en Tanke, og Intet, der kommer saa heftigt paa En som en Tanke, naar den kommer paa En, og nu paa Tankens Hav, paa de »70,000 Favnes Dyb« – inden man lærer, naar Nattens Tid kommer at kunne slumre roligt *fra* Tankerne i Tillid til, at Gud, som er Kjerlighed, har dem i Overflod, og at kunne vaagne tillidsfuld op *til* Tankerne, forvisset om, at Gud ikke har sovet! Den mægtige Keiser i Østen havde en Tjener, som mindede ham dagligt om et bestemt Foretagende: men at et ringe Menneske maa vende Forholdet om og sige til Gud, den Almægtige, »husk mig nu endeligen paa Det og Det;« og at Gud saa gjør det! Er dette ikke til at tabe Forstanden over, at et Menneske skal have Lov til at sove trygt og sødt, naar han blot siger til Gud, altsaa som Keiseren til Tjeneren: husk mig endelig paa Det og Det. Men da er igjen denne Almægtige saa nidkjer paa sig selv, at blot et selvisk Ord i denne dumdristige Frihed, som han tillader, saa er Alt tabt, saa husker Gud ikke blot ikke Det og Det, men det er,

som vilde han aldrig glemme det Forskyldte. Nei, saa er det jo dog langt sikkrere, at formaae lidt mindre, og saa, paa almindelig menneskelig Viis, indbilde sig, at man er vis paa, at man formaaer det, det er langt sikkrere end dette Anstrengende: ganske egentligen og bogstaveligen Intet at formaae, og derimod i en vis uegentlig Forstand ligesom at formaae Alt.

Dog kun i Selvfornegtelse kan et Menneske tilgavns anprise Kjerlighed; thi Gud er Kjerlighed, og kun i Selvfornegtelse kan et Menneske holde Gud fast. Hvad et Menneske af sig selv veed om Kjerlighed er meget overfladisk, af Gud maa han faae det Dybere at vide, det er, han maa i Selvfornegtelse blive, hvad ethvert Menneske kan blive (thi Selvfornegtelse er i Forhold til det Almeen-Menneskelige og saaledes forskjellig fra den særlige Kaldelse og Udvælgelse) et Redskab for Gud. Saa kan ethvert Menneske faae Alt at vide om Kjerlighed, ligesom jo ethvert Menneske kan faae at vide, at han er, hvad ethvert Menneske er, elsket af Gud. Forskjellen er blot, at Nogle forekommer (hvad der da ikke synes mig saa forunderligt) denne Tanke saa tilstrækkelig selv for det længste Liv, saa de endnu i det halvfjerdsinstyvende Aar ikke mene at have forundret sig nok derover, og andre derimod forekommer (hvad der synes mig saare besynderligt og beklageligt) denne Tanke saa ubetydelig, da det at være elsket af Gud jo ikke er mere end hvad ethvert Menneske er – som var det derfor mindre.

Kun i Selvfornegtelse kan et Menneske tilgavns anprise Kjerlighed. Ingen Digter kan gjøre det. Digteren kan synge om Elskov og Venskab, hvad der er det sjeldne Fortrin at kunne, men »Digteren« kan ikke anprise Kjerlighed. Thi for Digteren er dog Forholdet til den ham begeistrende Aand som en Spøg, Paakaldelsen af dens Bistand som en Spøg (og dette skulde jo svare til Selvfornegtelsen og Bønnen), hans Naturbegavethed derimod det Afgjørende, og Udbyttet af Forholdet til den begeistrende Aand ham Hovedsagen, det er Digtet, Digter-Frembringelsen, som jo er Udbyttet. Men for Den, der skal anprise Kjerlighed (hvad da Enhver kan, dette er intet Fortrin) bør Selvfornegtelsens Forhold til Gud, eller det i Selvfornegtelse at forholde sig til Gud være Alt, være Alvoren; det, om Frembringelsen bliver færdig eller ikke, en Spøg, det er, Guds-Forholdet selv bør være ham vigtigere end Udbyttet. Og det er i Selvfornegtelsen hans ganske alvorlige Overbeviisning, at det er Gud, som hjælper ham.

O, dersom et Menneske i Selvfornegtelse ret kunde skaffe alle Sandsebedrag bort, som formaaede han Noget, ret kunde forstaae, at han selv slet Intet formaaer, det er, dersom et Menneske ret kunde vinde Selvfornegtelsens Seier, og da til Seieren føie Selvfornegtelsens Triumph, i Sandhed og oprigtigt at finde hele sin Salighed i dette selv slet Intet at formaae: hvor skulde et saadant Menneske kunne vidunderligt tale om Kjerlighed! Thi i Selvfornegtelsens yderste Anstrengelse, i denne al den egne Krafts Besvimen og Daanen at være salig, at føle sig salig, hvad er det Andet end i Sandhed at elske Gud? Men Gud er Kjerlighed. Hvo skulde da bedre kunne anprise Kjerlighed end Den, som i Sandhed elsker Gud, thi han forholder sig jo paa den eneste rigtige Maade til sin Gjenstand: han forholder sig til Gud og i Sandhed elskende.

Dette er indefter Betingelsen eller Maaden paa hvilken det at anprise Kjerlighed maa gjøres. At udføre det har naturligviis sin Løn i sig selv, om det ogsaa derhos har dette Formaal, ved at anprise Kjerlighed, saavidt man formaaer, at vinde Menneskene for den, at gjøre dem ret opmærksomme paa hvad der i Forligelighed er forundt ethvert Menneske, det Høieste nemlig. Thi Den, der anpriser Kunst og Videnskab, han sætter dog de Begavedes og Ikke-begavedes Splid imellem Menneskene. Men Den, der anpriser Kjerlighed, han forliger Alle, ikke i en fælles Armod, ei heller i en fælles Middelmaadighed, men i det Høiestes Fællesskab.

*Den Gjerning at anprise Kjerlighed maa **udefter** gjøres i opoffrende Uegennyttighed.*

Ved Selvfornegtelse vinder et Menneske at kunne være Redskabet, idet han indefter gjør sig selv til Intet for Gud; ved opoffrende Uegennyttighed gjør han sig udefter til Intet, til en unyttig Tjener: indefter bliver han ikke sig selv vigtig, thi han er Intet, udefter bliver han heller ikke sig selv vigtig, thi han er Intet; han er Intet for Gud – og han glemmer ikke, at han er for Gud, hvor han er. Ak, det kan jo skee, at et Menneske griber fejl i det sidste Øieblik, at han, i Sandhed ydmyg for Gud, dog idet han henvender sig til Menneskene bliver stolt af hvad han formaaer. Det er da en Sammenligningens Fristelse, der bliver hans Fald. Han forstod, at han ikke kunde sammenligne sig med Gud, for ham blev han sig bevidst som et Intet; men i Sammenligning med Menneskene syntes han sig dog at være Noget. Det vil sige, han glemte Selvfornegtelsen, han hilledes i et Sandsebedrag, som var han kun i enkelte Timer for Gud, ligesom man i en enkelt Time besøger den kongelige Majestæt. Hvilken sørgelig Forvirring! Thi i Forholdet til et Menneske lader det sig rigtignok gjøre at tale anderledes med ham i hans Nærværelse og anderledes om ham i hans Fraværelse; men skulde det lade sig gjøre at tale om Gud – i hans Fraværelse? Forstaaes Dette rigtigt, saa er den opoffrende Uegennyttighed Eet og det Samme som Selvfornegtelsen. Det vilde dog ogsaa være den forfærdeligste Modsigelse, om Nogen vilde herske over Andre – ved at anprise Kjerlighed. – Saaledes er den opoffrende Uegennyttighed i en vis Forstand, indefter nemlig forstaaet, en Selvfølge af Selvfornegtelse eller Eet med Selvfornegtelsen.

Men udefter er den opoffrende Uegennyttighed fornøden, hvis Kjerlighed i Sandhed skal anprises; og dette er just en Gjerning af Kjerlighed at ville anprise Kjerlighed i Sandhedskjerlighed. Man kan let nok skaffe sig jordiske Fordele og, hvad der er allersørgeligst, vinde Menneskenes Bifald ved at forkynde allehaande Bedrag. Men sandeligen det er ikke kjerligt. Thi det Modsatte er kjerligt: i Kjerlighed til det Sande og til

Menneskene at ville bringe ethvert Offer for at forkynde det Sande, og derimod ikke at ville ofre det Mindste af det Sande.

Det Sande maa væsentligen betragtes som stridende i denne Verden; saa god har Verden aldrig været, og saa god bliver den aldrig, at de Fleste ville det Sande, eller have den sande Forestilling derom, saa dets Forkyndelse altsaa strax maatte vinde Alles Bifald. Nei, Den, der vil forkynde noget Sandt i Sandhed, han maa forberede sig paa en anden Maade end ved Hjælp af en saadan bedaarende Forventning, han maa være villig til væsentligen at give Afkald paa Øieblikket. Vel siger, selv en Apostel, at han stræber »at vinde Menneskene,« dog med det Tilføiende, »men for Gud ere vi aabenbare«. Saa er der da mindst af Alt i disse Ord Tanke om denne selviske eller feige, frygtagtige Higen efter at vinde Menneskenes Bifald – som var det Menneskenes Bifald, der afgjorde, om Noget er sandt eller ikke. Nei, for Gud er Apostelen aabenbar, idet han søger at vinde Menneskene; han vil altsaa ikke vinde dem for sig, men for Sandheden. Saasart han seer, at han kan vinde dem saaledes, at de blive ham hengivne, men misforstaae ham, forvanske hans Lære, saa vil han strax støde dem fra sig – for at vinde dem. Han vil altsaa ikke vinde dem for selv at have Fordeel deraf, men han vil med enhver Opoffrelse, altsaa ogsaa med Opoffrelse af deres Bifald, vinde dem for det Sande – dersom det kan lykkes ham; men det er Det, han vil. Derfor siger den samme Apostel et andetsteds (I. Thess. 2, 4. 5. 6.) »saaledes tale vi, ikke som vi ville behage Menneskene, men Gud. Vi omgikkes ikke med smigrende Ord, ei heller med Paaskud for Gjerrighed, vi søgte og ikke Ære af Mennesker, hverken af Eder eller af Andre, enddog vi kunde have været Eder til Byrde som Christi Apostle.« Hvor megen Opoffrelse er ikke heri indeholdt! Han har ikke søgt nogen Fordeel, ikke ladet sig betale, end ikke forsaavidt han med Rette kunde have fordret det som Christi Apostel; han har givet Afkald paa deres Ære, deres Bifald, deres Hengivenhed; forarmet har han udsat sig for deres Miskjendelse, deres Spot: og alt Det har han gjort – for at vinde dem. Ja, paa den Maade er det vistnok tilladeligt at gjøre Alt, om det saa var at sætte Livet til ved at blive henrettet, for at vinde Menneskene; thi det er jo netop i Selvopoffrelse og Uegennyttighed at forsage alle øieblikkelige Midler, ved hvilke man vinder Øieblikket – og taber Sandheden. Grundfæstet ved det Evige staaer Apostelen; det er ham, som ved det Eviges Kræfter i Selvopoffrelse vil vinde Menneskene; det er ikke Apostelen, der for at holde sig selv trænger til dem, og derfor griber det første det bedste, det kløgtigste Middel for at vinde dem – ikke for at vinde Sandheden dem, thi dertil kan ikke bruges saadanne Midler.

Og nu i disse Tider; hvor fornøden er ikke Uegennyttighed, i disse Tider da Alt gjøres for at gjøre Alt øieblikkeligt og det Øieblikkelige til Alt! – Thi gjøres ikke Alt for at gjøre Øieblikket saa overmægtigt som muligt, overmægtigt over det Evige, over det Sande, gjøres ikke Alt for at gjøre Øieblikket saa selvtilfreds i næsten fornem Uvidenhed om Gud og det Evige, saa indbildsk i formentlig Besiddelse af al Sandhed, saa overmodigt i den Forestilling selv at være Opfinderen af det Sande! Hvor mangen Bedre har ikke bøiet sig for Øieblikkets Magt og derved gjort Øieblikket end værre; thi just Den, der var en Bedre, naar han svagt eller selvsk giver efter, da maa han netop i Øieblikkets Larmen søge Glemsel for sit Fald, han maa nu arbejde af al Magt for at gjøre Øieblikket end mere opblæst. Ak, Tænkernes Tid synes at være forbi! Den stille Taalmod, den ydmyge og lydige Langsomhed, den høimodige Forsagelse af øieblikkelig Virkning, den Uendelighedens Afstand fra Øieblikket, den sin Tanke og sin Gud hengivne Kjerlighed, som er fornøden for at tænke een Tanke: den synes at forsvinde, den er næsten ifærd med at blive Menneskene en Latterlighed. »Mennesket er« atter blevet »Alts Maal« og aldeles i Øieblikkets Forstand. Al Meddelelse skal indrettes paa at komme beleiligt i et let Flyveskrift, eller understøttes af Usandhed paa Usandhed. Ja, det er jo, som maatte tilsidst al Meddelelse indrettes til at kunne foredrages i høiest en Time paa en Forsamling, der igjen spilder den ene halve Time med Bifalds og Mishags Støien og i den anden halve Time er for fortunlet til at kunne samle Tankerne. Og dog eftertrages dette som det Høieste. Børnene opdrages til at betragte dette som det Høieste: at blive hørt og at blive beundret i en Time. Saaledes nedsættes Myntfoden paa det at være Menneske. Der er ikke mere Tale om det Høieste, om at behage Gud, som Apostelen siger, ei heller om at tækkes hine Herlige, der have levet i en Fortid, ei heller om at tækkes de faa Fortræffelige, der leve samtidigen med En: nei, at tilfredsstille i en Time en Forsamling af de første de bedste sammenløbne Mennesker, som selv atter hverken have havt Tid eller Leilighed til at tænke over det Sande, og altsaa kræve Overfladiskhed og halve Tanker, hvis de skulle lønne med Bifald: dette er det Eftertragede. – Det vil sige, for dog nogenlunde at finde det værd at eftertrage, hjælper man med lidt Usandhed, man bilder hinanden ind, at disse Forsamlede ere lutter Vise, at enhver Forsamling bestaaer af lutter Vise. Det er ganske som det var paa Socrates Tid, efter hvad Anklageren oplyste: »Alle forstode at undervise de unge Mennesker, der var kun een Eneste, som ikke forstod det – det var Socrates,« saaledes er i vor Tid »Alle« de Vise, der er kun hist og her en enkelt Een, som er en Daare. Saa nær er Verden ved at have naaet Fuldkommenheden, at nu er »Alle« de Vise; dersom de enkelte Særlinger og Daarer ikke var, saa vilde Verden være aldeles fuldkommen. Under alt Dette sidder Gud ligesom og venter i Himmelen. Ingen længes bort fra al denne Øieblikkets Larmen og Støien for at finde den Stilhed, hvori Gud boer; medens Menneske beundrer Menneske, og beundrer ham – fordi han er ganske som alle de Andre, længes Ingen efter den Eensomhed, hvori man tilbeder Gud; Ingen forsmaaer dette godtkjøbs Aflad fra det Høieste i Længsel efter Evighedens Maalestok! – Saa vigtigt er Øieblikket blevet sig selv. Saa fornøden er derfor opoffrende Uegennyttighed. O, at jeg kunde fremstille en saadan i Sandhed uegennyttig Skikkelse! Men dertil er her ikke Stedet, hvor Talen egentligen er om den Gjerning at anprise Kjerlighed – og derfor her et andet Ønske: gid Øieblikket, hvis han fremstilledes, dog havde Tid til at betragte ham.

Men hvad der gjælder for al Sandhedskjerlighed i Forhold til Øieblikket, det gjælder ogsaa betræffende det, sandt at anprise Kjerlighed. Før end man med sin Anpriisning af Kjerlighed søger at vinde Øieblikkets Bifald, maa man dog vel først forvise sig om, hvorvidt Øieblikket har den sande Forestilling om Kjerlighed. Har da Øieblikket, som det nu er, eller kan Øieblikket nogensinde have den sande Forestilling om hvad Kjerlighed er? Nei, umuligt. Kjerlighed i Øieblikket eller det Øieblikkeliges Forstand er nemlig hverken mere eller mindre end Selvkjerlighed. Altsaa er det selvkjerligt at tale saaledes om Kjerlighed, og selvkjerligt at vinde dette Bifald. Den sande Kjerlighed er Selvfornegtelsens. Men hvad er Selvfornegtelse? Det er netop at opgive Øieblikket og det Øieblikkelige. Men saa er det jo aldeles umuligt at vinde Øieblikkets Bifald – ved en sand Tale om den Kjerlighed, der netop er den sande ved at opgive Øieblikket. Det er umuligt, det er saa umuligt, at den Talende, hvis da ellers Sandheden er ham vigtigere end Øieblikkets Bifald, skylder selv at gjøre opmærksom paa Misforstaaelsen, forsaavidt han skulde slumpe til at vinde Øieblikkets Bifald. Af det her Udviklede sees ogsaa let, at den Slutning ingenlunde er rigtig, der udendvidere slutter: Den, som anpriser Kjerlighed, maa selv være eller blive elsket – i en Verden, der korsfæstede Den, som var Kjerligheden, i en Verden, der forfulgte og udryddede saa mange Kjerlighedens Vidner.

Og have end Forholdene i denne Henseende forandret sig, selv om det ikke mere gaaer til den Yderlighed og Afgjørelse, at Sandhedens Vidner maae ofre Liv og Blod: væsentligen er dog Verden ikke bleven bedre, den er kun bleven mindre lidenskabelig og mere smaalig. Det derfor hvad Verden saadan i Almindelighed kalder at være elskværdig, det vil naturligviis Evigheden ansee for noget Lastværdigt og Strafværdigt. En saadan hvad man kalder elskværdig Mand, det er en Mand, der for Alt passer paa ikke at tage sig Evighedens eller Guds Fordringen til en væsentlig og væsentlig anstrengt Tilværelse for nær. Den elskværdige Mand, han veed Beskeed om alle mulige Undskyldninger og Udflugter og Klogskabsregler, om at tinge og prutte og slaae af; og saa er han kjerlig nok til at overlade Andre lidt af sin Klogskab, ved hvis Hjælp man saa selv indretter sit Liv fordeeltigt, let og beqvemt. I den Elskværdiges Selskab finder man sig saa tryk, saa behagelig; det falder En aldrig ind i Anledning af ham at komme til at tænke paa, at der er noget Evigt til, eller hvilken Fordring det har til ethvert Menneskes Liv, eller at det Evige ligger En saa nær, at Fordringen kunde angaae den Dag idag. Dette er det Elskværdige. Men Den er uelskværdig, der, uden at fordre Noget af Andre, ved strengt og for Alvor at fordre Meget af sig selv, dog minder om, at en saadan Fordring er til. I Selskab med ham tage Undskyldningerne og Udflugterne sig mindre godt ud, det Hele man lever for faaer en uheldig Belysning; man kan i Selskab med ham ikke ret faae sin Magelighed, end mindre, at han ved timeligt eller vel endog ved gemytligt-gudeligt Aflad hjælper En Magelighedens Puder tilrette. Men hvad er denne Elskværdighed? Den er Forræderie mod det Evige. Det er derfor, at Timeligheden synes saa godt om den. Og det er derfor, at Verden altid forarges over de Ord, »at Kjerlighed til Gud er Had til Verden«. Naar nemlig Evighedens Fordring ret gjøres gjældende, saa seer det ud som hadede et saadant Menneske Alt, hvad de fleste Mennesker leve for. Hvor forstyrrende derfor, hvor sært, hvor uelskværdigt! Hvor elskværdigt derimod og hvor kjerligt at bestyrke og hjælpe Menneskene i deres elskede Vildfarelse. Men er det da Kjerlighed at bedrage Menneskene; er det derfor vist, at det er Kjerlighed, fordi de Bedragne ansee det for Kjerlighed, fordi de takke Bedrageren som var han deres største Velgjører; er det Kjerlighed at elske i et Bedrag og at blive gjenelsket i et Bedrag? Jeg troede, at Kjerlighed var: i at meddele det Sande personligt at ville bringe ethvert Offer, men ikke at ville ofre det Mindste af Sandheden.

Dog, selv om vi ville glemme Virkeligheden, glemme hvorledes Verden er, og digterisk forlægge hele Forholdet ind i Indbildningens Verden: det ligger dog i Sagens egen Natur, at der i *Forholdet mellem Menneske og Menneske* fordres Uegennyttighed for sandt at anprise Kjerlighed. Lad os vove et saadant digterisk Forsøg, hvor vi slet Intet have med den virkelige Verden at skaffe, men kun i Tanke-Fjernheden gjenemgaae den Tanke, at anprise Kjerlighed. Skulde der, digterisk forstaaet, af et Menneske tales ganske sandt om den sande Kjerlighed, saa er et Dobbelt fornødent: *Taleren maa gjøre sig selv til den Selvkjerlige, og Talens Indhold maa være, om det at elske den u-elskelige Gjenstand.* Men naar saa er, er det umuligt at have nogen Fordeel af at anprise Kjerlighed; thi Fordeel deraf kan man kun have, naar enten Taleren bliver anset for den Kjerlige, eller Talens Indhold er det Indyndende, om at elske den elskelige Gjenstand. Og naar det er umuligt at have nogen Fordeel af at anprise Kjerlighed, saa er det jo uegennyttigt at gjøre det. – See, hiin Oldtidens eenfoldige Vise, som af Alle vidste skjønnet at tale om den Kjerlighed, der elsker det Skjønne og den Skjønne, han var, ja han var den styggeste Mand i hele Folket, den styggeste Mand i det skjønneste Folk. Man skulde nu troe, at Dette maatte have afskrækket ham fra at tale om den Kjerlighed, der elsker det Skjønne – man undgaaer jo dog gjerne at tale om Strikken i hængt Mands Huus, og selv de Skjønne undgaae gjerne i den paafaldende Stygges Nærværelse at tale om Skjønhed, endsige den Stygge selv. Men nei, han var sær og besynderlig nok til just at finde Dette tiltalende og begeistrende, altsaa sær og besynderlig nok til at bringe sig selv i den ufordeeltigste Stilling, der var mulig. Thi, naar han da talte om det Skjønne, naar han i Tankens og Talens Længsel efter det Skjønne rev Tilhøreren hen – og denne da tilfældigviis kom til at see paa ham: saa blev han jo end een Gang saa styg, som han allerede var, han, der allerede var den styggeste Mand i Folket. Jo mere han talte, jo skønnere han talte om Skjønheten, desto styggere blev han selv ved Modsætningen. Det maa dog have været en Særling, denne Vise, han maa ikke blot have været den styggeste, men tillige den særreste Mand i hele Folket; eller hvad kan have bestemt ham? Jeg tænker, at dersom han blot havde haft en skjøn Næse (hvad han ikke havde, udpeget ogsaa derved paafaldende blandt Grækerne, som alle havde skjønne Næser), saa havde han ikke villet tale eet eneste Ord om at elske det Skjønne, det vilde have været ham imod af Frygt for, at Nogen skulde troe, at han talte om sig selv, eller dog

om sin skønne Næse; det vilde have bedrøvet hans Aand, som besveeg han Talens Gjenstand, Skønheden, om hvilken han talte, ved at henlede nogen Opmærksomhed paa sin Skønhed. Men i Tillid til selv at være den Styggeste meente han med en god Samvittighed at kunne sige Alt, Alt, Alt til Skønhedens Priis, uden at have mindste Fordeel deraf, han som blot derved blev styggere og styggere. Men den Kjerlighed, der elsker det Skønne, er ikke den sande Kjerlighed, der er Selvfornegtelsens Kjerlighed. I Forhold til den maa nu Taleren, hvis Alt skal være i sin Orden og digterisk fuldendt, gjøre sig selv til den Selvkjerlige. At anprise Selvfornegtelsens Kjerlighed og saa selv at ville være den Kjerlige, det er, ja det er Mangel paa Selvfornegtelse. Naar Taleren ikke er den Selvkjerlige, saa bliver han ogsaa let usikker eller usand; han vil enten fristes til selv at have Fordeel af Anprisningen, hvilket er at besvige Gjenstanden, eller han vil geraade i en Slags Forlegenhed, saa han end ikke tør sige Alt, om hvor herlig denne Kjerlighed er, af Frygt for, at Nogen skulde troe, det var ham selv, han talte om. Men er Taleren den Selvkjerlige, eller for at tænke det ganske fuldkomment, den Selvkjerligste i et Folk, som kjerlige Talere kalde Kjerligheds-Folket, saa, ja saa kan han frit tale om Selvfornegtelsens Kjerlighed, gladere ved at have gjort sig selv til den Selvkjerligste end hiin eenfoldige Vise ved at være den Styggeste. I Virkelighedens Forhold vilde der da vistnok kræves lang Forberedelse for at kunne tale om Selvfornegtelsens Kjerlighed; men Forberedelsen vilde ikke bestaae i at læse mange Bøger, eller i at blive æret og agtet for sin af Alle forstaaede Selvfornegtelse (hvis det ellers er muligt, at En kan vise Selvfornegtelse i at gjøre det, hvad *Alle* forstaae som Selvfornegtelse af ham), men omvendt i at gjøre sig selv til den Selvkjerlige, at drive det igjennem at blive anset for den Selvkjerligste. Og dette vilde endda ikke være saa let at opnaae. Det at blive udmærket ved en Prøve, og det at faae den ringeste Charakter, netop den ringeste, er jo omtrent lige vanskeligt, saa der derfor ogsaa gjerne er et lige stort Antal af begge. – Dette angaaende Taleren. Men Talens Indhold skulde være: om det at elske den u-elskelige Gjenstand. See, hiin Oldtidens eenfoldige Vise, der vidste saa skjønt at tale om den Kjerlighed, der elsker det Skønne, han førte dog ogsaa stundom en anden Tale, naar han talte om *at elske den Stygge*. Han negtede ikke, at det at elske er at elske den Skønne, men han talte dog, ja det var en Art Spøg, om det at elske den Stygge. Hvad forstaaes der da ved »den Skønne«? »Den Skønne« er den umiddelbare og ligefremme Gjenstand for den umiddelbare Kjerlighed, Tilbøielighedens og Lidenskabens Valg. Man behøver saavist ikke at befale, at man skal elske den Skønne. Men den Stygge! Det er ikke Noget at byde Tilbøielighed og Lidenskab, der vende sig bort og sige »er det Noget at elske«! Og hvad er saa igjen efter vore Begreber om Kjerlighed »den Skønne«? Det er den Elskede og Vennen. Thi den Elskede og Vennen er den umiddelbare og ligefremme Gjenstand for den umiddelbare Kjerlighed, Lidenskabens og Tilbøielighedens Valg. Og hvad er »den Stygge«? Det er »Næsten«, som man **skal** elske. Man **skal** elske ham, dette vidste hiin eenfoldige Vise Intet om, han vidste ikke, at Næsten var til og at man skulde elske ham, det han talte om at elske den Stygge var blot et Drillerie. »Næsten« er den u-elskelige Gjenstand, er ikke Noget at byde Tilbøielighed og Lidenskab, der vende sig bort fra ham og sige »er det Noget at elske«. Men derfor er der heller ingen Fordeel forbunden ved at tale om at skulle elske den u-elskelige Gjenstand. Og dog er den sande Kjerlighed just Kjerlighed til »Næsten« eller den er, ikke det at finde den elskelige Gjenstand, men det, at finde den u-elskelige Gjenstand elskelig. – Naar da, for at der kan tales ganske sandt om den sande Kjerlighed, Taleren maa have gjort sig selv til den Selvkjerligste, og Talens Indhold maa være, om det at elske den u-elskelige Gjenstand: saa er enhver Fordeel eller Vinding umulig. Taleren bliver ikke til Løn selv elsket, thi hvor selvkjerlig han er bliver jo kun aabenbarere ved Modsætningen; og Talens Indhold er ikke skikket til at indynde sig hos Menneskene, som gjerne ville høre om, hvad Tilbøielighed og Lidenskab saa let og saa gjerne forstaae, men ikke gjerne høre om, hvad Tilbøielighed og Lidenskab ingenlunde lystes ved. – Dog er dette digteriske Forsøg ganske rigtigt og kan blandt Andet maaskee tjene til at belyse en Sviig eller en Misforstaaelse, der har viist sig atter og atter i hele Christenheden. Man tager den christelige Ydmyghed og Selvfornegtelse forfængelig derved, at man vistnok fornægter sig selv i een Henseende, men ikke har Mod til at gjøre det afgjørende, hvorfor man passer paa at blive forstaaet i sin Ydmyghed og i sin Selvfornegtelse, saa man altsaa bliver agtet og æret for sin Ydmyghed og Selvfornegtelse – hvilket dog vel ikke er Selvfornegtelse.

Der fordres altsaa, for at kunne anprise Kjerlighed, *ind efter* Selvfornegtelse, og *udefter* opoffrende Uegennyttighed. Naar da En paatager sig at anprise Kjerlighed, og der nu spørges, om det virkelig er Kjerlighed af ham, at han gjør det: saa maa dertil svares »dette kan ingen Anden med Bestemthed afgjøre; det er muligt, at det er Forfængelighed, Stolthed, kort af det Onde, men det er ogsaa muligt, at det er Kjerlighed.« –